

CLIM

**Coöperatief Leren in
Multiculturele groepen**

Informatiebundel 2006

INHOUD

Deel I: CLIM - Coöperatief Leren in Multiculturele groepen, een werkvorm die elke leerling tot leren aanzet

1. Wat is CLIM?
2. Waarvoor staat CLIM concreet?
3. De vier pijlers van CLIM

Deel II: De CLIM-methodiek concreet in de klas

1. Vakoverschrijdend of projectmatig werken
2. Wat heb je nodig?
 - a. De CLIM-wijzer
 - b. Het CLIM-pakket

Deel III: CLIM-lesmateriaal voor het kleuteronderwijs

Deel IV. CLIM-lesmateriaal voor het lager onderwijs

Deel V. CLIM-lesmateriaal voor het secundair onderwijs

Deel VI. CLIM-lesmateriaal voor het hoger en universitair onderwijs

DEEL I: CLIM - Coöperatief Leren in Multiculturele groepen Een werkvorm die elke leerling tot leren aanzet

1. Het idee achter CLIM?

Heterogene klassen als uitgangspunt

Uw leerlingen verschillen op duizend en één manieren van elkaar, dat ondervindt u elke dag. Ze hebben elk hun eigen achtergrond, hun eigen karaktereigenschappen, vaardigheden, omgangsvormen en ga zo maar door. U wil al die leerlingen **gelijke kansen** geven en ervoor zorgen dat iedereen op school participeert. Dat kan, door uw leerlingen **intercultureel leren** aan te bieden via de CLIM-pakketten.

CLIM is een kant-en-klare methodiek die van de heterogene samenstelling van de klas een meerwaarde maakt. De term 'multicultureel' krijgt een brede invulling. Met de CLIM-methodiek bevordert u een positief leerklimaat in een heterogene klas. CLIM werd ontwikkeld en uitgebreid uitgetest door het **Steunpunt Intercultureel Onderwijs (Universiteit Gent)**.

Coöperatief leren, ja maar ...

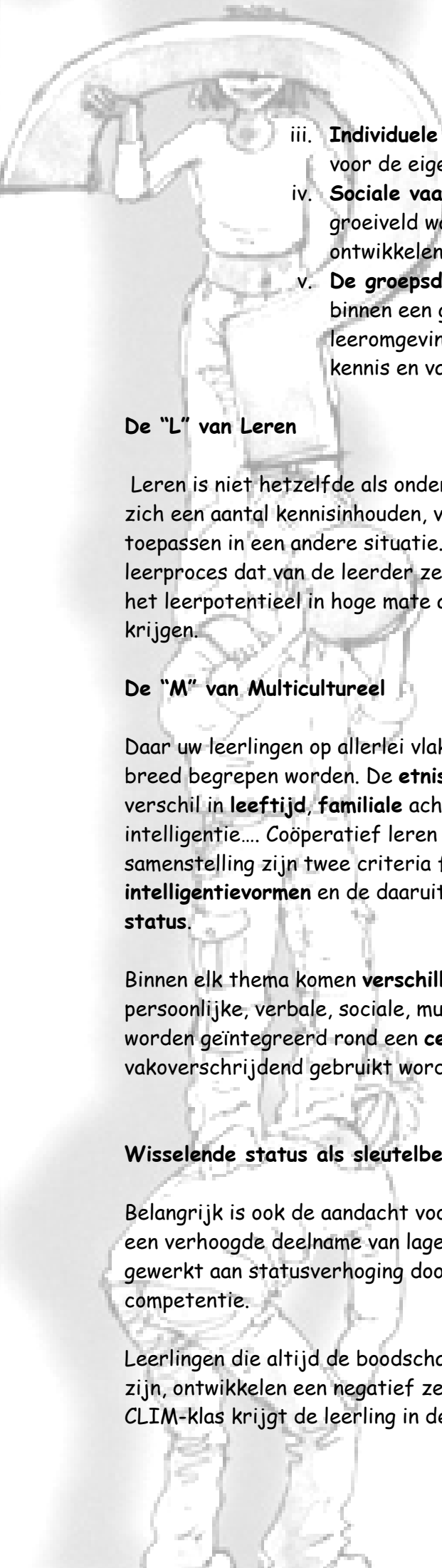
Diverse vormen van zelfstandig en coöperatief leren liggen op dit moment goed in de markt. Zonder een behoedzame aanpak kan coöperatief leren echter leiden tot een bestendiging van de maatschappelijke statusongelijkheid. CLIM pakt dit probleem wel bij de wortel aan. Coöperatief leren verloopt het best in heterogene groepen. Twee criteria zijn essentieel bij de samenstelling van de groepen: de verscheidenheid van intelligentievormen en de daaruit voortvloeiende vaardigheden, en de verschillen in status.

2. Waarvoor staat CLIM?

De "C" van Coöperatief

Enkele kenmerken van Coöperatief leren op een rijtje:

- i. **Interactie:** de leerlingen overleggen, zoeken samen, luisteren naar mekaars ideeën, bekijken een probleem vanuit verschillende hoeken. In coöperatief leren is interactie een basisgegeven.
- ii. **Onderlinge afhankelijkheid:** Coöperatief leren creëert leersituaties waarbij leerlingen afhankelijk worden van elkaar om tot een oplossing te komen. Ze hebben mekaar nodig. Ze leren daardoor ook mekaar waarderen en de aanwezige diversiteit wordt intensief aangesproken.

-
- A faint, stylized illustration of a person holding an umbrella, positioned in the background of the page. The person is wearing a light-colored shirt and dark pants, and the umbrella is open and covers the upper part of the figure.
- iii. **Individuele verantwoordelijkheid:** Iedereen is verantwoordelijk voor de eigen bijdrage maar ook voor het groepsproduct.
 - iv. **Sociale vaardigheden worden aangesproken:** de taken bieden een groeiveld waarbinnen sociale vaardigheden zich voortdurend kunnen ontwikkelen.
 - v. **De groepsdynamiek wordt bevorderd:** Door het groepswerk, binnen een gestructureerde aanpak, schept CLIM een veilige leeromgeving. Het verder kunnen bouwen op de aanwezige regels, kennis en vaardigheden, stimuleert de leerhouding in de groep.

De "L" van Leren

Leren is niet hetzelfde als onderwijzen. Leren is eerder het proces waarbij de leerder zich een aantal kennisinhouden, vaardigheden en houdingen eigen maakt zodat hij ze kan toepassen in een andere situatie. We zien leren als een actief participeren aan het leerproces dat van de leerder zelf uitgaat. Uitdagende en uitnodigende taken spreken het leerpotentieel in hoge mate aan. Leerkracht zal een coachende, medierende rol krijgen.

De "M" van Multicultureel

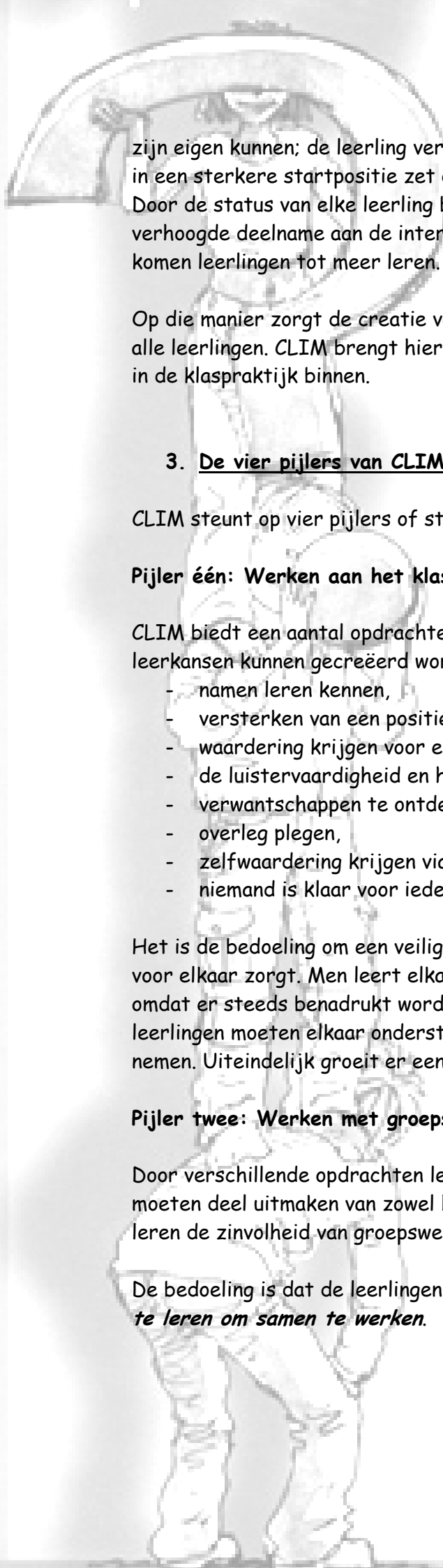
Daar uw leerlingen op allerlei vlakken zo verschillend zijn, moet multicultureel heel breed begrepen worden. De **etnische** diversiteit van uw klas kan meespelen maar ook het verschil in **leeftijd**, **familiale** achtergrond, karakter, vaardigheden, omgangsvormen, intelligentie.... Coöperatief leren verloopt het best binnen heterogene groepen. Voor de samenstelling zijn twee criteria fundamenteel: de verscheidenheid aan **intelligentievormen** en de daaruit voortvloeiende vaardigheden en de verschillen in **status**.

Binnen elk thema komen **verschillende vaardigheden** (intelligenties) aan bod: fysieke, persoonlijke, verbale, sociale, muzische, ruimtelijke, "groene" en logische kwaliteiten worden geïntegreerd rond een **centraal concept**. De pakketten kunnen vakoverschrijdend gebruikt worden.

Wisselende status als sleutelbegrip

Belangrijk is ook de aandacht voor de **status** van de kinderen. Er wordt gestreefd naar een verhoogde deelname van lagestatuskinderen aan het groepsgebeuren. Er wordt gewerkt aan statusverhoging door het bijstellen van verwachtingen en toewijzen van competentie.

Leerlingen die altijd de boodschap krijgen dat ze het niet kunnen, fout, dom of zwak zijn, ontwikkelen een negatief zelfbeeld en zien de zin van het leren niet meer in. In een CLIM-klas krijgt de leerling in de beginfase een rol toebedeeld die sterk aansluit bij

A faint, stylized illustration of a person holding a large umbrella, positioned in the background of the page. The person is wearing a long coat and boots, and the umbrella is open, covering them. The illustration is rendered in a light, sketchy style.

zijn eigen kunnen; de leerling verwerft status omdat hij goed is in iets, wat hem meteen in een sterkere startpositie zet om een rol aan te vatten waarin hij minder sterk is. Door de status van elke leerling binnen het groepswerk te waarderen, merken we een verhoogde deelname aan de interactie. Dat verhoogt de motivatie om te leren en zo komen leerlingen tot meer leren.

Op die manier zorgt de creatie van een positief leerklimaat voor meer leerkansen voor alle leerlingen. CLIM brengt hiermee het adagium 'Iedereen kan iets, niemand kan alles' in de klaspraktijk binnen.

3. De vier pijlers van CLIM

CLIM steunt op vier pijlers of stappen om deze werkvorm in je klas te introduceren.

Pijler één: Werken aan het klasklimaat.

CLIM biedt een aantal opdrachten en spelletjes voor de klas waarmee een aantal leerkansen kunnen gecreëerd worden:

- namen leren kennen,
- versterken van een positief zelfbeeld,
- waardering krijgen voor elkaar,
- de luistervaardigheid en het geheugen trainen,
- verwantschappen te ontdekken en zichzelf als uniek te ervaren,
- overleg plegen,
- zelfwaardering krijgen via het besef dat elke leerling zijn plaats heeft,
- niemand is klaar voor iedereen klaar is,

Het is de bedoeling om een veilig klasklimaat te creëren waar men elkaar vertrouwt en voor elkaar zorgt. Men leert elkaar kennen en aanvaarden als verschillende mensen omdat er steeds benadrukt wordt dat *iedereen iets kan en niemand alles kan*. De leerlingen moeten elkaar ondersteunen en leren verantwoordelijkheid voor elkaar op te nemen. Uiteindelijk groeit er een groepsgeest die bevorderlijk is voor de klasidentiteit.

Pijler twee: Werken met groepswerk

Door verschillende opdrachten leren de leerlingen de waarde van groepswerk kennen. Ze moeten deel uitmaken van zowel heterogene teams als teams met dezelfde interesses en leren de zinvolheid van groepswerk door er via partnerwerk naartoe te groeien.

De bedoeling is dat de leerlingen besluiten dat *samen werken om te leren erom vraagt te leren om samen te werken*.

A faint, stylized illustration of a person in a space suit standing on a planet. The person is holding a large, light-colored umbrella over their head. The background is a light, hazy gradient.

Pijler drie: Werken aan ervaringen met rollen.

Hier leert de klas de waarde van rollen kennen in groepswork. Zo wordt de rol van materiaalmeester, organisator en bemiddelaar geïntroduceerd.

Ze leren verantwoordelijkheid dragen en gezag te delegeren. Ze krijgen de kans hun status in de groep te verhogen. De gelijke deelname van elke leerling wordt gevrijwaard en ze begrijpen dat ze afhankelijk zijn van elkaar om resultaat te kunnen boeken. Bovendien leren ze zich inleven in elkaar.

Pijler vier: Werken aan bouwstenen voor coöperatief leren.

De bedoeling hier is om de aanwezige sociale vaardigheden te versterken en te stimuleren.

De leerkracht legt de opdracht uit door te vertellen hoe iets moet gedaan worden en geeft redenen voor wat er voorgesteld wordt. Hij/zij schenkt aandacht aan wat elk groepslid nodig heeft en helpt de leerlingen zelfstandig te werken.

DEEL II: De CLIM-methodiek concreet in de klas

1. De methodiek: Vakoverschrijdend of projectmatig werken

Het Steunpunt Intercultureel Onderwijs werkte thema's uit tot kant-en-klaar lesmateriaal voor het lager en het secundair onderwijs. Elk pakket bestaat uit **zeven lestijden**, waarvan de eerste (**introdunctie**) en de laatste (**synthese**) klassikaal verlopen. De **vijf activiteiten** daartussen worden in groepjes uitgewerkt, waarbij elke groep een andere activiteit krijgt. Volgens een **rotatiesysteem** schuiven de vijf activiteiten naar alle groepjes door. Op het einde van de activiteit presenteren de leerlingen van elke groep hun product aan de klas.

De groepen werken zelfstandig aan open taken. Door het rotatiesysteem kunnen de groepen voortbouwen op elkaars resultaten. Binnen elk groepje wordt elke leerling erbij betrokken en hij krijgt een wisselende rol.

De **leerkracht** heeft een **observerende en begeleidende rol**. Leren is namelijk niet hetzelfde als onderwijzen. Leren is een actief proces waarbij de leerling zich vaardigheden, kennisinhouden en leerhoudingen eigen maakt, om ze daarna ook in andere situaties toe te passen. De motivatie moet van de leerling uitgaan. Uitdagende taken wakkeren het leerpotentieel aan. Hierbij is een belangrijke taak weggelegd voor de leerkracht. Hij/zij zorgt voor het materiaal, deelt de groepen in en wijst de rollen toe. De leerkracht verleent status aan de leerlingen door competentie toe te kennen en verwachtingen bij te stellen en geeft feedback op vraag van de leerlingen. Verder treedt hij/zij op als een mediator die de leerlingen verantwoordelijk maakt voor het eigen leren.

CLIM vertrekt dus telkens van een **centrale vraag** die het uitgangspunt is voor een reeks uitdagende activiteiten die telkens een andere invalshoek belichten. Het simultaan werken aan fysieke, verbale, persoonlijke, sociale, muzische, ruimtelijke, groene en logische vaardigheden maakt **vakoverschrijdend of projectmatig** gebruik mogelijk.

2. Wat heb je nodig?

a. De CLIM-wijzer

De CLIM-Wijzer is een algemene handleiding die op duidelijke en overzichtelijke wijze de **didactische principes** uitlegt van werken met CLIM. Er worden ook heel wat voorbeelden gegeven. De CLIM-Wijzer zorgt dus voor een eerste en tegelijk grondige kennismaking met CLIM, terwijl de themahandleiding (die in het pakket vervat zit) concrete toelichting geeft bij het thema in kwestie.

b. Het CLIM-pakket

Er bestaan dus verschillende CLIM thema-pakketten met materiaal voor **zeven lessen**:

- **een introductieles**
- **5 activiteitenlessen**
- **Een syntheseles**

Elk thema bestaat uit een pakket voor de leerkracht en een pakket voor de leerlingen.

Het pakket voor de leerkracht is een themahandleiding met de volgende inhoud:

- informatie over het thema (toelichting, doelstellingen, didactische weken en een overzicht van extra materiaal).
- informatie over de activiteiten waarbij er voor de drie verschillende fasen waaruit een thema bestaat - introductie, activiteiten en synthese - telkens materialen, kopieeradvis, extra materiaal, toegepaste vaardigheden, didactische weken en evaluatiecriteria worden voorzien.
- Achtergrondinformatie en literatuur (tips voor de leerlingen en leerkracht, geraadpleegde literatuur en internetsites).

Het leerlingenpakket bestaat uit materiaal per activiteit. Voor de introductie en de synthese zijn er andere mogelijkheden.

- Activiteitenkaart A (verwerking van informatie over het thema)
- Activiteitenkaart B (gericht op de taak)
- Bronnenkaart(en) (soms individueel, soms voor de groep)
- Antwoordkaarten (soms individueel, soms voor de groep)
- Individuele taak

De bronnenkaarten zijn kleurrijk geïllustreerd en de activiteitenkaarten zijn gedrukt op stevig, gekleurd papier. De antwoordkaarten en de individuele taken kunnen gefotokopieerd worden.

DEEL III: CLIM-lesmateriaal voor het kleuteronderwijs en de eerste graad van het lager onderwijs.

Een CLIMrek naar intercultureel leren

Een **CLIMrek naar intercultureel leren** is een bronnenboek voor al wie werkt met kleuters, kinderen uit de eerste graad en het buitengewoon onderwijs. Leren omgaan met diversiteit in de klas is moeilijk. **CLIMrek** biedt werkvormen via coöperatief leren die dit proces ondersteunen. Dit pakket zit vol verhalen, spelletjes, activiteitenfiches en werkbladen.

Elke leerkracht kan hiermee aan de slag om de vaardigheden van **CLIM** stapje voor stapje te ontwikkelen. Ook voor groepen die nog niet toe zijn aan **CLIM** voorziet **CLIMrek** instrumenten om samenwerkend leren toe te passen.

CLIMrek wil een 'climmig klasklimaat' creëren.

Er zijn vier basisprincipes die hun stempel drukken op elk klasklimaat: attitudes, afspraken, groepswerk en rollen.

Attitudes: positieve leerhoudingen leren aannemen

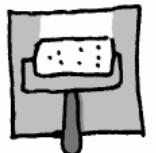
Afspraken: leren omgaan met normen en regels

Groepswerk: leren samenwerken

Rollen: verantwoordelijkheid leren dragen voor een taak

CLIMrek vervult een brugfunctie tussen het kleuter- en het lager onderwijs. Sociale vaardigheden die in het kleuteronderwijs sterk de aandacht krijgen, blijven ook aangesproken in het lager onderwijs. In **CLIMrek** vind je hiertoe een inspiratiebron en een warme aanbeveling.

Samen met deze pakketten verscheen een didactische handleiding: de **CLIM-Wijzer**.

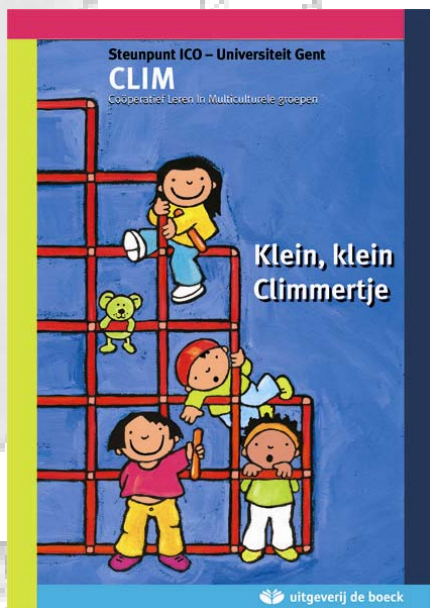
Een uitbreiding bij CLIMrek: De intelligente klas of meervoudige intelligenties

CLIM heeft als motto en als leidraad voor het handelen van de leerkracht: iedereen kan iets, niemand kan alles. Om de mogelijkheden en de talenten van je kleuters zoveel mogelijk aan te spreken is de meervoudige intelligentieroos van Gardner/Kagan een handig instrument. Dit staat naast het breed observeren en het hanteren van een invalshoek. In deze uitbreiding van CLIMrek gaan we daar nog dieper op in.

Enerzijds bieden wij je een waaier van activiteiten waarbij telkens andere intelligenties sterk aangesproken worden. Anderzijds vind je hier ook praktische en soms verrassende uitwerkingen van belangstellingsdomeinen terug.

In deze uitwerking brengen wij de theorie van de meervoudige intelligentie in de praktijk. Dit betekent dat je telkens in elk uitgewerkt belangstellingsdomein een aantal activiteiten terugvindt die je onder de verschillende intelligenties kan catalogeren. Op deze wijze wordt de verscheidenheid aan vaardigheden en soms onvermoede talenten bij de leerlingen/kleuters aangesproken. Dit laat je toe om competentie toe te wijzen en de verwachtingen bij te stellen en zo aan een positief zelfbeeld voor elke leerling te werken.

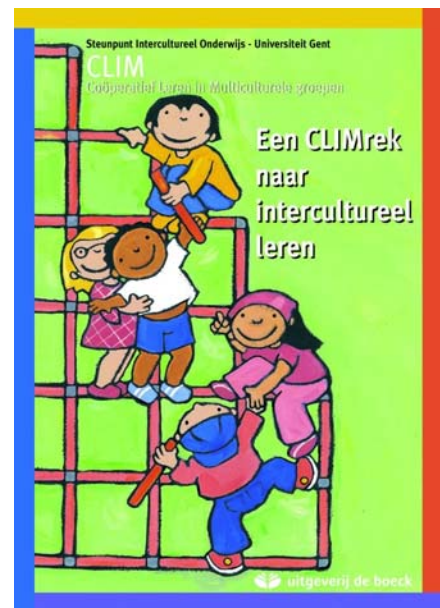
Klein, klein Climmertje

Climrek werd ontwikkeld voor de kleuterschool en de eerste graad van het lager onderwijs en bereidt de leerlingen voor op de competenties die van hen verwacht worden als ze in de tweede en derde graad aan de slag gaan met CLIM. Toch krijgen de allerkleinsten niet voldoende waar ze recht op hebben. Daarom werd **Klein, klein Climmertje** ontwikkeld.

In **Klein, klein Climmertje** vind je uitgewerkte CLIM-activiteiten waarin kleuters zo vrij mogelijk de wereld kunnen verkennen. Een verzameling van kleinere en grotere activiteiten leren de peuters en kleinste kleuters omgaan met de diversiteit in de wereld rondom hen. Dit gebeurt op een heel impliciete manier door een reeks van ervaringen waarover al dan niet

gereflecteerd kan worden. Als leerkracht bied je de peuters groei- en ontwikkelingskansen, als peuter ben je aan het spelen.

DEEL IV: CLIM-lesmateriaal voor het lager onderwijs

Thematische pakketten CLIM

voor de tweede graad

voor de derde graad

NIEUW voor het derde leerjaar

algemene handleiding

voor de derde graad **NIEUW**

uitgeverij de boeck - kwaliteit in onderwijs

Voor de **tweede graad** van het lager onderwijs zijn drie thema's verschenen:

- Samen feesten?
- Zit er een schroefje los?
- Appels of peren?

En verwachten we in het najaar van 2006:

- Mag ik spelen? (voor het derde leerjaar)

Voor de **derde graad** van het lager onderwijs zijn eveneens drie thema's verschenen:

- Wie ben ik?
- Begrijp je mij?
- Rechten of plichten

En verwachten we in het najaar van 2006:

- Verhuizen? Wat is dat?

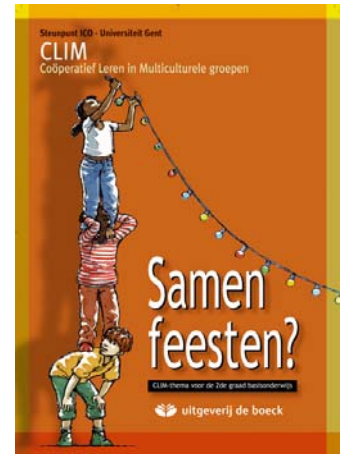
Samen met deze pakketten verscheen een didactische handleiding: de **CLIM-Wijzer**.

THEMA'S VOOR DE TWEDE GRAAD (LAGER ONDERWIJS)

Samen feesten?

Feesten doe je altijd samen. Je doet het bij speciale gelegenheden zoals bij een verandering in je leven of bij een belangrijke gebeurtenis. De leerlingen zoeken naar de gemeenschappelijke bouwstenen bij de organisatie van de meest diverse feesten.

In het pakket **Samen feesten?** draait alles rond de organisatie van een klasfeest. De leerlingen zoeken doorheen de verschillende activiteiten naar de gelijknissen tussen feesten. Tijdens het verloop van de rotaties bouwen ze geleidelijk aan een klasfeest. In de synthese werken de leerlingen een compleet feestscenario uit.

Zit er een schroefje los?

Dit thema draait rond de verhouding tussen mens en techniek. Deze twee zijn afhankelijk van elkaar. De mens ontwerpt allerlei technische hulpmiddelen die zijn leven aangenamer kunnen maken. De hamvraag is 'Op welke manier maken mensen gebruik van techniek en hoever kunnen ze daarin gaan?' Het is mogelijk om hierover met kinderen te discussiëren.

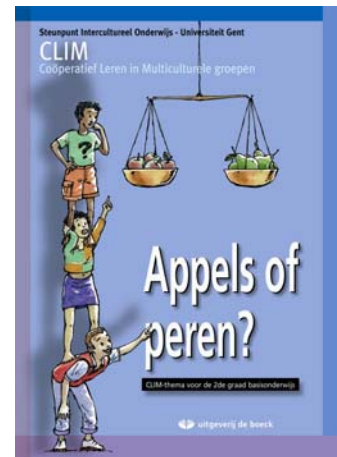
Het thema resulteert, als eindproduct bij de synthese, in een tentoonstelling over techniek. Hiertoe zullen de verzamelde informatie en de opgedane ervaringen tijdens de rotaties een ideale vertrekbasis vormen. Deze inhouden en ervaringen moeten door de leerlingen verder aangevuld worden met nieuw bronnenmateriaal. De leerlingen doen voorstellen en werken die in groepjes uit. De klas beslist over de haalbaarheid. Samen met de leerkracht wordt een tentoonstellingsplan opgesteld dat in de klas wordt opgehangen.

Appels of peren?

Elk van ons kiest wel 1000 keer per dag. Dit gaat gepaard met het nemen van verantwoordelijkheid. Niet alle keuzes zijn even ingrijpend maar bij cruciale beslissingen sta je wel eens voor een dilemma. Het is belangrijk om dan te weten waar je keuze vandaan komt.

Bij dit pakket werkt de klas dan ook aan de basisvaardigheid 'leren kiezen'. In een doorlopend proces van probleemoplossende activiteiten moeten de leerlingen knopen doorhakken, prioriteiten leggen, dilemma's en de gevolgen ervan op een rationele manier overwegen. De introductie is een voorsmaakje waarbij de klas ervaart hoe individuele en groepskeuzes ontstaan.

In de roterende activiteiten kiezen de groepen achtereenvolgens in functie van: de organisatie van een schoolreis, het schrijven van een groeiverhaal, het opstellen van een prioriteitenlijst, de inrichting van een dierentuin, een beroep voor het leven. Het leerproces eindigt (en herbegint tegelijk) in de synthese met de organisatie van een klasparlement.

Mag ik spelen? (CLIM-thema voor het derde leerjaar)

In dit thema ontdekken de leerlingen spelenderwijs dat in het spel veel kansen zitten om tot leren te komen. Meer zelfs: dat spelen een natuurlijke vorm van leren is. Veel kennis, vaardigheden en attitudes worden in het dagelijkse leven spelenderwijs veroverd. Ook als leerkracht kun je hier even bij blijven stilstaan en op zoek gaan naar mogelijkheden om spel en spelen in je didactische aanpak een plaats te geven.

Het plezier van het spelen staat voorop in dit thema. De activiteiten zijn speels en in de synthese moeten de leerlingen de gehele school betrekken bij een spelnamiddag. Onderweg verkennen ze het spelen in de wereld, het verband tussen spelen en leren,

het nut van spelregels en de verschillende soorten spelen.

THEMA'S VOOR DE DERDE GRAAD (LAGER ONDERWIJS)

Wie ben ik?

De identiteit van elke mens is geen onwrikbaar gegeven dat vastligt voor de geboorte. Je eigenheid groeit maar kan ook kapot gaan. De evolutie in je identiteit is onderhevig aan allerlei invloeden.

In dit thema tasten de leerlingen de grenzen van hun eigen identiteit af en ze verkennen ook de groepsidentiteit binnen het klasgebeuren. Na een speelse introductie duiken de groepen het thema in. Achtereenvolgens:

- presenteren de leerlingen elkaar in een miss- en misterverkiezing;
- brengen ze stripfiguren tot leven;
- reflecteren ze over de band tussen je woonplaats en je identiteit;
- bundelen ze vaardigheden om een ongelukkige prinses te bevrijden;
- komen ze in het verzet tegen pestgedrag.

In de synthese visualiseert de klas haar samenhangsgevoel in een klasmascotte of een groepsportret.

Begrijp je mij?

Mensen zijn sociale wezens. Ze willen in contact komen met anderen en boodschappen uitwisselen. Dagelijks ontvangen we een enorme hoeveelheid boodschappen en versturen we zelf ook heel wat boodschappen. Taal is het meest gebruikte en meest aangewezen communicatiemiddel om betekenis te creëren en over te dragen. Omdat het omgaan met taal zo boeiend is, laten we jouw leerlingen aan het woord. Hun interpretatie zal ongetwijfeld het nut van diversiteit in het taalgebruik aan het licht brengen.

Tijdens de introductie kiest de leerkracht uit enkele oefeningen die de klas in een communicatieve sfeer brengen. Daarop volgen de roterende activiteiten:

- *Wat horen we?* - geluiden met boodschappen verbinden;
- *Wat tonen we?* - spreken met het lichaam;
- *Wat tekenen we?* - beelden en pictogrammen interpreteren;
- *Hoe schrijven we?* - schriftcodes ontcijferen;
- *Wat schrijven we?* - geschreven boodschappen analyseren.

In de synthese integreert de klas de verzamelde informatie in het scenario voor een videoclip.

Rechten of plichten?

Wereldwijd worden fundamentele mensenrechten aan kinderen ontzegd. Vaak gebeurt dit door hun directe omgeving. Daarom moeten kinderen actief over hun rechten en over die van anderen nadenken. Het is echter niet voldoende dat kinderen hun eigen rechten kennen, maar ze moeten ook leren om die van anderen te respecteren.

In dit thema wordt de aanwezigheid van rechten gekoppeld aan het vervullen van plichten. De afwisseling van reflectiemomenten (in de A-activiteiten) en doe-opdrachten (in de B-activiteiten) zorgt voor een goed evenwicht. 'De rechten van het kind' worden eerst klassikaal geïntroduceerd. Daarna buigen vaste groepjes zich over de volgende activiteiten:

- *Recht op goesting?* - een collage van rechten en plichten
- *Wie is wie op de rechtbank?* - een simulatiespel over een rechtszaak
- *Zuiver water voor iedereen?* - een sensibiliseringsactie omtrent water
- *Is leren kinderspel?* - een ideaal lessenrooster
- *Je goed recht?* - afspraken en regels tot leven brengen

De synthese sluit het thema af met een 'rechten of plichten'-campagne op school.

Verhuizen? Wat is dat? (CLIM-thema voor de derde graad)

Verhuizen beperkt zich niet tot op een andere plaats gaan wonen. Verhuizen betekent dat de mens op zoek gaat naar een plaats waar hij zich thuis kan voelen. Dit thema draait dan ook rond het concept 'zich thuis voelen'.

In dit thema starten de leerlingen met een zoektocht naar de mobiliteit of de honkvastheid binnen de eigen familie. Vervolgens verkennen ze in een vijftal activiteiten hoe mensen op zoek zijn naar een thuis om in de synthese een engagement aan te gaan binnen de eigen school: een onthaalplan dat nieuwe leerlingen helpt om zich 'thuis' te voelen op school.

DEEL V: CLIM-lesmateriaal voor het secundair onderwijs

Na het enthousiaste onthaal van deze pakketten bleef de vraag vanuit het secundair onderwijs niet lang uit. Vakleerkrachten beginnen zich in toenemende mate te vinden in de methodische aanpak van CLIM en in hun rol als mediator tijdens zelfstandig groepswork. In maart 2004 verschijnt dan ook het eerste CLIM-pakket voor het **secundair onderwijs**, samen met een herwerkte handleiding voor de leerkracht (CLIM-Wijzer).

Wat brengen we in kaart?

'**Wat brengen we in kaart?**' is de titel van het eerste pakket voor het secundair onderwijs. Het is bestemd voor de vier eerste leerjaren van het secundair onderwijs (alle niveaus). De klas ontdekt de relatieve waarheid van kaarten en onderzoekt de beweegredenen om iets in kaart te brengen. De klas verovert dit geografische dilemma via **zelfstandig groepswork**. De leerlingen gaan samen met hun leerkracht op zoek naar de motieven van de cartograaf en ze gaan ermee aan de slag.

In '**Wat brengen we in kaart?**' is aardrijkskunde de invalshoek, maar het pakket nodigt ook uit tot inhoudelijke samenwerking over de vakken heen. Eindtermen uit de vakken Nederlands, natuurwetenschappen, wiskunde, technologische opvoeding, artistieke opvoeding en geschiedenis zitten in het pakket verwerkt.

In de *introdutctieles* maakt de klas kennis met geografische denkbeelden en kaartprojecties. In de *vijf roterende activiteiten* onderzoeken de leerlingen beweegredenen om iets in kaart te brengen. Ze creëren een schaalmodel van een fictieve stad, maken plattegronden voor de school, brengen het lichaam van een groepslid in kaart, beschrijven de toekomst van Vlaanderen, stellen een gezondheidskaart voor een ziek dorp op.

In de *syntheseles* komt de klas in actie, met het ontwerp van een mentale kaart die een dynamiek op en rond de school teweegbrengt.

Inhoud:

Introductie

De klas ontdekt geografische denkbeelden en kaartprojecties.

Zoom in op een plaats

Elke groep maakt twee plattegronden voor de school.

Architect voor één dag

Elke groep creëert een driedimensionaal stadsmodel.

Moorden en mysteries

Elke groep brengt het lichaam van een groepslid in kaart.

Een reis door de tijd

Elke groep analyseert kaartgegevens over Vlaanderen.

Een kaart als medicijn

Elke groep stelt een gezondheidskaart voor een dorp op.

Synthese

De klas verzamelt de school rond het ontwerp van een mentale kaart.

DEEL VI: CLIM-lesmateriaal voor het hoger en universitair onderwijs

De kracht van de leerkracht. Leren werken met CLIM.

Van leerkrachten wordt verwacht dat ze aan intercultureel onderwijs doen. Om dat in de praktijk te realiseren, ontwikkelde het Steunpunt Intercultureel Onderwijs thematische pakketten voor lager en secundair onderwijs op basis van de CLIM-didactiek.

CLIM staat voor 'Coöperatief Leren In Multiculturele groepen' en houdt een onderwijsvorm in die vertrekt van gestructureerd groepswork. De nadruk ligt daarbij op het werken aan interculturele vaardigheden bij alle leerlingen. Een pakket bestaat steeds uit een themahandleiding voor de leerkracht en een leerlingenbundel met vier soorten kaarten:

- activiteitenkaarten,
- bronnenkaarten,
- antwoordkaarten,
- individuele taken.

Om het werken met CLIM al vanaf het begin onder de knie te krijgen, is er **De kracht van de leerkracht. Leren werken met CLIM**, een pakket dat zich speciaal richt naar 'studenten 'bachelor in het onderwijs''. Daarin worden de basisprincipes van de CLIM-methode uitgelegd en uitgewerkt.

In dit CLIM-pakket wordt aandacht besteed aan de rol van de leerkracht, voorbereiden op CLIM, werken met wisselende status, coöperatief leren en de organisatie van een CLIM-les.

Meer info over CLIM vind je op www.steunpuntico.be of www.uitgeverijdeboeck.be

Steunpunt ICO zorgt ook voor vorming en begeleiding in verband met intercultureel werken: Het Steunpunt Intercultureel Onderwijs - Universiteit Gent biedt vormingstrajecten aan op maat van elke school en verzorgt intensieve leerkrachttrainingen.

Sint-Pietersnieuwstraat 49, 9000 Gent (☎) 09 264 70 41 of 44 (📠) 09 264 70 49